

Sygn. akt III AUa 1069/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 29 grudnia 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w składzie:

Przewodniczący: SSA Lucyna Guderska

Sędziowie: SSA Jolanta Wolska (spr.)

SSA Janina Kacprzak

Protokolant: stażysta Weronika Skalska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 29 grudnia 2015 r. w Ł.

sprawy **B. W.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddziałowi w Ł.**

o zwrot nienależnie pobranej renty rodzinnej

na skutek apelacji B. W.

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 30 marca 2015 r. sygn. akt VIII U 2015/14

oddala apelację.

Sygn. akt: III AUa 1069/15

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 29 kwietnia 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w Ł. zobowiązał B. W. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń z tytułu renty rodzinnej za okres od 1 lutego 2014 r. do 28 lutego 2014 r., w łącznej kwocie 1551,45 zł, na podstawie art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 84 ust. 1, ust. 9 i ust. 11 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych.

W odwołaniu z dnia 20 maja 2014 r. B. W. zakwestionowała prawidłowość przedmiotowej decyzji, uznając ją za krzywdzącą. Zobowiązana podkreśliła, że została przez zmarłą J. W. upoważniona do odbioru jej świadczeń rentowych, a co więcej, jest testamentową spadkobierczynią J. W.. Dodała, że wypłacono jej także zasiłek pogrzebowy. Odwołująca wyjaśniła, że od 10 lat opiekowała się zmarłą teściową, której stan zdrowia nie pozwalał na samodzielne prowadzenie gospodarstwa domowego. Zdaniem skarżącej, była ona zatem upoważniona do wypłaty świadczenia stosownie do treści art. 136 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS.

W odpowiedzi na odwołanie z dnia 10 czerwca 2014 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o oddalenie odwołania, argumentując, jak w treści zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 30 marca 2015 r., sygn. akt: VIII U 2015/14, Sąd Okręgowy w Łodzi, VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie.

Rozstrzygnięcie to poprzedziły następujące ustalenia faktyczne:

J. W., na mocy decyzji pozwanego ZUS z dnia 25 marca 1992 roku, była uprawniona do renty rodzinnej po zmarłym mężu K. W., od dnia 1 października 1992 roku. Termin płatności świadczenia został ustalony na 25 dzień każdego miesiąca. Dodatkowo J. W. od dnia 1 stycznia 1997 roku była uprawniona do świadczenia pieniężnego z tytułu deportacji do pracy przymusowej, na podstawie decyzji z dnia 5 maja 1997 roku, a nadto od dnia 1 marca 2000 roku do dodatku pielęgnacyjnego, na mocy decyzji z dnia 15 marca 2000 roku.

J. W. zmarła w dniu 19 lutego 2014 roku. Z uwagi na stan zdrowia, przez około 4 lata przed śmiercią, zamieszkiwała u wnioskodawczynie – swojej synowej B. W.. Nie posiadała wówczas żyjących dzieci. Początkowo na swoje utrzymanie przekazywała skarżącej kwotę 1.000,00 zł, a następnie upoważniła ją do obioru w Urzędzie Pocztowym całej renty. B. W. przeznaczała rentę teściowej na jej utrzymanie oraz na zakup leków, potrzeby zmarłej były w pełni zaspakajane z jej świadczenia. Renta rodzinna J. W. za miesiąc luty 2014 roku, w kwocie 1.551,45 zł, została wypłacona przez B. W. w Urzędzie Pocztowym w dniu 24 lutego 2014 roku.

Wnioskodawczynie B. W. ma ustalone prawo do emerytury w wysokości 1.990,00 zł netto miesięcznie. Skarżąca pobrała zasiłek pogrzebowy po J. W. na skutek wniosku złożonego w dniu 7 marca 2014 roku. B. W., na podstawie testamentu notarialnego z dnia 2 lutego 2012 roku, nabyła spadek po J. W. w całości.

W świetle tak poczynionych ustaleń faktycznych Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że odwołanie B. W. nie zasługuje na uwzględnienie. Sąd I instancji wywiódł, że zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz.U. z 2013 r., Nr 1440 ze zm.), powoływanej dalej jako „ ustawa ”, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu (art. 138 ust. 3 ustawy). Sąd Okręgowy dodał, że w myśl art. 101 pkt 2 ustawy prawo do świadczeń ustaje ze śmiercią osoby uprawnionej. Mając zatem na uwadze treść przywołanych przepisów, Sąd Okręgowy uznał, że z chwilą śmierci J. W. w dniu 19 lutego 2014 r. wygasł tytuł do wypłaty tego świadczenia, a tym samym kwota wypłacona do rąk B. W., tj. na rzecz osoby, która nie jest adresatką decyzji ustalającej prawo do renty, jest świadczeniem nienależnie pobranym i z mocy art. 138 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych podlega zwrotowi. Sąd dodał, że fakt legitymowania się przez skarżącą upoważnieniem do odbioru świadczenia emerytalnego, udzielonym jej przez zmarłą, jest w okolicznościach niniejszej sprawy bez znaczenia, gdyż z chwilą śmierci J. W., obok ustania prawa do świadczenia, ustało również udzielone przez nią umocowanie do jego odbioru.

Odnosząc się zaś do zarzutu naruszenia przez organ rentowy dyspozycji art. 136 ustawy o emeryturach i rentach, Sąd Okręgowy wskazał, że w świetle ustalonych okoliczności sprawy, brak jest podstaw do przyjęcia, że B. W. należy do kręgu podmiotów wskazanych w treści art. 136 ustawy, w tym, że jest osobą, na której utrzymaniu pozostawała zmarła J. W.. Sąd I instancji dodał również, że aby w ogóle pobrać świadczenie należne zmarłej teściowej J. W., zobowiązana winna w pierwszej kolejności złożyć wniosek o wypłatę niezrealizowanego świadczenia, o którym mowa w art. 136 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. B. W. takiego wniosku nie złożyła.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy, działając na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c., oddalił odwołanie.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyła apelacją z dnia 11 maja 2015 r. w całości B. W., zarzucając mu:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 136 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przepis ten ma zastosowanie do osób, które świadczenie skutecznie nabyły pomimo, że zgodnie z jego literalnym brzmieniem, dotyczy on osób, które złożyły wniosek o ustalenie prawa związanego ze świadczeniem, ale świadczenia nie uzyskały, gdyż w trakcie postępowania zmarły, a w konsekwencji jego zastosowanie w sprawie i uznanie, że wnioskodawczynie, jako synowa zmarłej, nie była uprawniona do pobrania świadczenia po zmarłej J. W.;

2. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 136a ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych poprzez jego niezastosowanie w sprawie pomimo, że zgodnie z treścią art. 4 pkt. 11 ustawy, przez rencistę rozumieć należy osobę mającą ustalone prawo do renty rodzinnej, a w konsekwencji uznanie, że świadczenie za miesiąc luty 2014 r., tj. za miesiąc, w którym nastąpił zgon J. W., zostało pobrane nienależnie i z mocy art. 138 ust. 1 i 3 ustawy podlega zwrotowi;

3. naruszenie prawa procesowego, które miało wpływ na treść rozstrzygnięcia, tj. art. 233 k.p.c., polegające na braku wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego poprzez uznanie za niewiarygodne zeznań wnioskodawczyni w części dotyczącej wysokości kosztów utrzymania J. W. pomimo, iż zeznania te są spójne i logiczne, co skutkowało błędnym przyjęciem, że wnioskodawczyni nie przyczyniała się do utrzymania teściowej w ostatnich tygodniach jej życia.

W świetle tak sformułowanych zarzutów, skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego orzeczenia poprzez uwzględnienie odwołania wnioskodawczyni i uchylenie zaskarżonej decyzji organu rentowego oraz zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja jest bezzasadna i podlega oddaleniu.

Mając bowiem na uwadze okoliczności niniejszej sprawy, wskazać należy, że wbrew twierdzeniom strony skarżącej, Sąd I instancji w sposób prawidłowy odniósł się w swym rozstrzygnięciu do treści art. 138 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, dochodząc do przekonania, że oparta na przywołanym przepisie, a zakwestionowana przez B. W., decyzja organu rentowego z dnia 29 kwietnia 2014 r., zobowiązująca odwołującą się do zwrotu pobranego przez nią świadczenia, jako jej nienależnego, jest słuszna i zgodna z przepisami prawa.

Na wstępie dalszych rozważań przypomnieć należy, że zgodnie z art. 138 ustawy o emeryturach i rentach, osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu. Za nienależnie pobrane świadczenia uważa się (1) świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania oraz (2) świadczenia przyznane lub wypłacone na podstawie fałszywych zeznań lub dokumentów albo w innych przypadkach świadomego wprowadzenia w błąd przez osobę pobierającą świadczenia. Stosownie do dyspozycji art. 138 ust. 3 ustawy, za nienależnie pobrane świadczenia uważa się również świadczenia wypłacone z przyczyn niezależnych od organu rentowego osobie innej niż wskazana w decyzji tego organu.

W świetle bezspornych w tym zakresie ustaleń faktycznych wynika, że J. W., uprawniona do świadczenia rentowego, zmarła w dniu 19 lutego 2014 r. Z chwilą śmierci ubezpieczonej wygasło zatem – stosownie do art. 101 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach – zarówno prawo do wypłaty dalszych świadczeń z ubezpieczenia społecznego, jak i udzielone przez zmarłą pełnomocnictwo do odbioru wypłat realizowanych w drodze przekazów pocztowych (por. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 1 czerwca 2001 r., (...) SA 564/99, LEX nr 54733). Wynika stąd jednoznacznie, że na dzień pobrania świadczenia rentowego należnego zmarłej J. W., tj. 24 lutego 2014 r., zobowiązana B. W. nie była osobą uprawnioną do odbioru tego świadczenia w rozumieniu art. 138 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Podkreślić przy tym należy, że dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy bez znaczenia pozostają uprawnienia B. W. związane z dziedziczeniem po zmarłej J. W., na które zwraca uwagę w apelacji strona skarżąca. Przypomnieć należy, że świadczenia emerytalne i rentowe z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych są świadczeniami ściśle związanymi z osobą ubezpieczoną uprawnioną do emerytury lub renty i nie podlegają dziedziczeniu. Tak stanowi przepis art. 922 § 2 k.c. w zw. z art. 136 ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W myśl bowiem art. 922 § 2 k.c., nie należą do spadku prawa i obowiązku zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również

prawa, które w chwili jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie do tego, czy są one spadkobiercami. Niezrealizowane świadczenia ZUS wypłaca natomiast osobom ściśle określonym w art. 136 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, niezależnie od tego czy są spadkobiercami i to w granicach zakreślonych tym przepisem. Zgodnie z art. 136 ust. 1 tej ustawy, organ rentowy wypłaca niezrealizowane świadczenie emerytalne jednej z osób wymienionych w tym przepisie, pod warunkiem, że zmarły jeszcze za życia wystąpił o to świadczenie. Niezrealizowane świadczenie emerytalne lub rentowe w rozumieniu art. 136 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, to takie świadczenie, do którego prawo zostało już ustalone lub co najmniej osoba uprawniona wystąpiła o nie jeszcze za życia, ale nie zostało ono jej wypłacone, niezależnie od przyczyn opóźnienia w wypłacie świadczenia. A contrario, świadczenie zrealizowane to takie świadczenie, które dotarło do rąk osoby uprawnionej albo zostało przekazane na konto bankowe wskazane przez uprawnionego.

W tym stanie rzeczy, w ocenie Sąd Apelacyjny, brzmienie art. 136 ust. 3 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS nie pozostawia żadnych wątpliwości co do tego, że warunkiem ubiegania się o prawo do niezrealizowanego świadczenia, jakim w okolicznościach niniejszej sprawy bezspornie jest kwota 1551, 45 zł należnej zmarłej J. W. renty za okres od 1 lutego 2014 r. do 28 lutego 2014 r., jest złożenie przez osobę ubiegającą się o to świadczenie wniosku, o którym mowa w przywołanym przepisie. B. W. wniosku takiego nie złożyła (por. wyrok SA w Lublinie z dnia 25 kwietnia 2013 r., III AUa 257/13, LEX nr 1314809). Przypomnieć w tym miejscu należy, że zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot sporu) w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyznaczony jest w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, a w drugim rzędzie przedmiotem postępowania sądowego determinowanego zakresem odwołania od tejże decyzji (por. wyr. SN z dnia 1 września 2010 r., III UK 15/10, LEX nr 667499, post. SN z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747). Sąd nie może zatem we własnym zakresie ustalać sytuacji prawnej uczestników ubezpieczenia społecznego. Kontrola sądu musi korespondować z zakresem rozstrzygnięcia dokonanego w decyzji administracyjnej (post. Z dnia SN z dnia 21 października 2014 r., III UZ 11/14, LEX 1532751). Jako, że ubezpieczona nie złożyła wniosku, o którym mowa w art. 136 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach, sporną decyzją z dnia 29 kwietnia 2014 r. organ rentowy nie rozstrzygał w przedmiocie przesłanek opisanych w art. 136 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, lecz o uprawnieniu ubezpieczonej do pobrania przez nią należnego J. W. świadczenia rentowego na dzień 24 lutego 2014 r. W tej dacie, jak stwierdzono wcześniej, skarżąca nie była osobą uprawnioną do jego zrealizowania w rozumieniu art. 138 ustawy.

Tym samym Sąd I instancji, dokonując oceny prawidłowości zaskarżonej decyzji, uznał przedmiotową decyzję za słuszną i zgodną z obowiązującym stanem prawnym. Sąd Apelacyjny rozstrzygnięcie to podzielił. W tym stanie rzeczy, nie dostrzegając jakichkolwiek podstaw do zmiany lub uchylecia zaskarżonego orzeczenia, Sąd Apelacyjny, działając na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację, jako całkowicie bezzasadną.

Przewodnicząca: Sędziowie: